

Római kori településrészlet feltárása Budaörs határában

(Budapest, XI. ker, Budaörsi út – Rupphegyi út, Hrsz.: 1289/2, 1296/1-3, 1528/17-18, és 1296/6)

2007. augusztus 9. és október 2. között a GTC Magyarország Zrt. megbízásából végeztünk szondázást valamint megelőző feltárást a tervezett Sasad Resort Lakópark I. és II. építési ütemének területén. A megelőző feltárás során mind az öt tervezett lakóépület helyének teljes megkutatására, a szondázó munkálatok során pedig további hat épület helyének részleges vizsgálatára volt lehetőségünk. (1. kép)

A területen már 2006-ban, szondázó jellegű feltárás keretében (HÁRSHEGYI 2006, 269–270), több, igen széles kőkonstrukciót és egy vélhetően római kori út sóderes rétegeit rögzítettük. Az ekkor a területen végzett geopedológiai vizsgálatok (Horváth Zoltán munkája), majd a későbbiekben elvégzett pollen- és állatesont-elemzések során világossá vált, hogy a késő kelta-római korban ez a terület meglehetősen vizenyős völgy volt, amely időszakosan kiszáradt. A terület semmiképpen sem a gabonatermesztésre, sokkal inkább az állattartásra lehetett alkalmas. (A pollenvizsgálatokat Medzihradzky Zsófia végezte.) A területen gyűjtött mintákból teljesen hiányoztak a gabonafélék. Az igen nagy mennyiségű tölgy-, éger- és diópollen a réti-legelői környezet meglétét támasztja alá. A mintákból nagy mennyiségben pernyét is ki lehetett mutatni, ami erdőtűzre, vagy rendszeres tüzelésre (megtelepedésre?) utal.

Excavation of part of a Roman period settlement at Budaörs

(Budapest XI, Budaörsi Road – Rupphegyi Road, Lrn: 1289/2, 1296/1-3, 1528/17-18 and 1296/6)

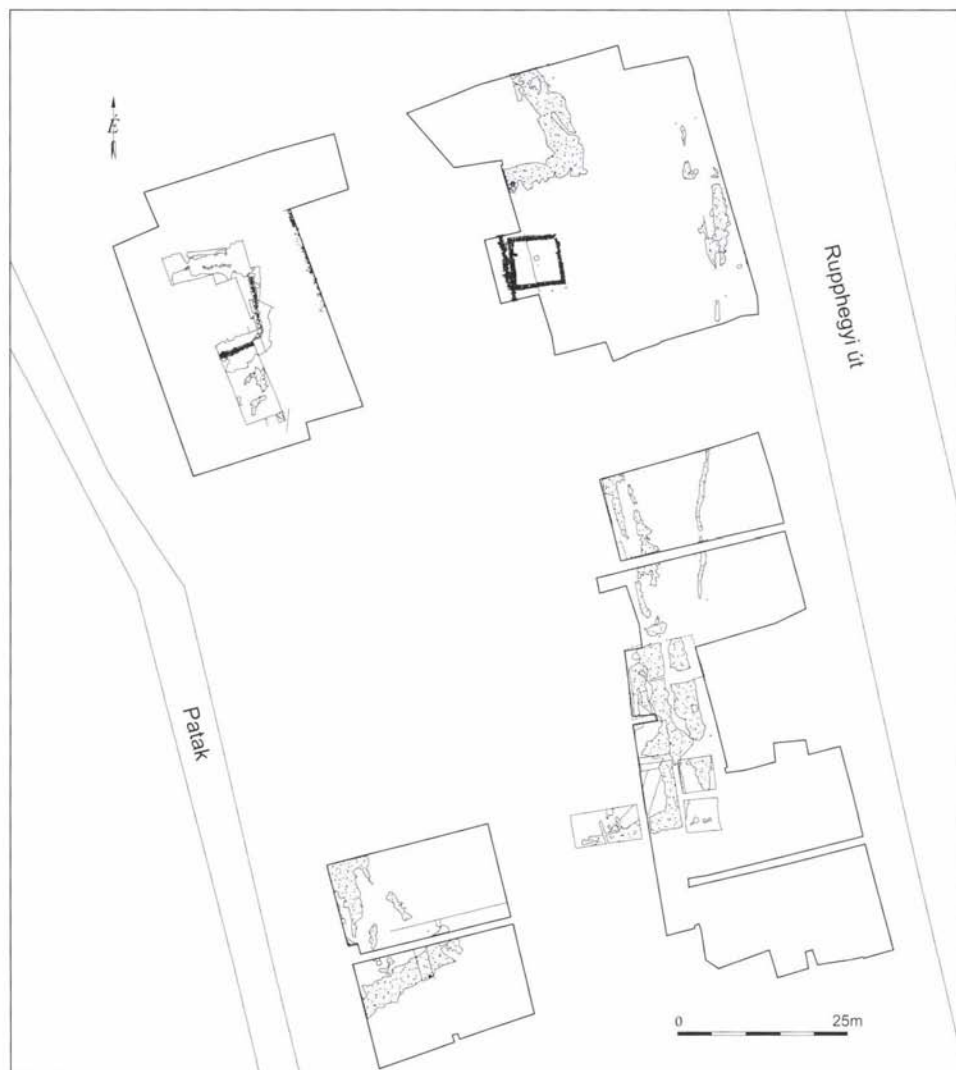
Between August 9 and October 2, 2007, test excavations and preventive excavations were conducted on the territory of the planned 1st and 2nd construction phases of the Sasad Resort Residential district, commissioned by the GTC Magyarország Zrt. The preventive excavation included the complex investigation of the area of all the five residential buildings, while the test excavation offered a possibility for the partial investigation of the territory of six more buildings. (Fig. 1)

A few very broad stone constructions and the gravelly layers of what was probably a Roman period road were registered on the territory during test excavation in 2006. (HÁRSHEGYI 2006, 269–270) The geo-pedological investigations carried out at that time by Zoltán Horváth and later pollen and animal bone analyses demonstrated that this territory had been fairly waterlogged area in the late Celtic – Roman period, which intermittently dried out. The region might have been suitable for animal keeping but certainly not for cereal cultivation. (Zsófia Medzihradzky carried out the pollen analyses). Cereals were completely missing from the samples collected on the territory. The very high number of oak, alder and walnut pollen grains attest to an environment comprising meadows and pastures. Flying ash

Az eddig megvizsgált állatsontok között (elemzésüket Kovács Zsófia Eszter végezte) a szarvasmarha szerepelt legnagyobb arányban. Ezt követte jóval kisebb számarányban a juh/kecske, a háziló, házisertés és házityúk. A háziló csontok esetében egy

could also be demonstrated in the samples, indicating forest fires or regular burning (settlement?).

Cattle dominated among the animal bones analyzed thus far (by Zsófia Eszter Kovács). Sheep/goat, domesticated horse,

1. kép: A Sasad Resort lakópark területén végzett 2006-2007. évi ásatások összesítő felszínrajza római kori út és falak részleteivel

Fig. 1: Complex plan of the 2006-2007 excavations conducted in the area of the Sasad Resort housing estate with remains of Roman road and walls

2. kép: Római kori kerítőfal omladéka, Kr. u. 3. század
 Fig 2: Remains of Roman enclosing wall with debris,
 AD 3rd c.

ízben egyértelműen nagyméretű, római katonai ló (CHOYKE 2003, 214.) maradványát lehetett azonosítani. Egy másik érdekes lelet egy gímszarvas lapockatöredéke volt.

A területen mindenhol a már 2006. évben is megfigyelt rétegsort találtuk. (HÁRSHEGYI 2006, 270) Az újkori építési törmelékes rétegek alatt egy vízzáró sárga agyagos-közetlisztes réteget, ez alatt egy szürkésbarna, már római kori kultúrréteget találtunk. Ez alatt jelentkezett egy rendkívül tömör, vizesedő fekete réteg, római-bennszülött kelta leletanyaggal. Néhány szonda esetében („E”-„F”-„G” szondák), elsősorban a domboldal felsőbb zónájában, az újkori építési törmelékes feltöltés alatt, az erős erózió következtében már csak a közetlisztes alapközetet lehetett megtalálni.

pig and hen followed cattle but in much smaller proportions. One bone specimen came from a domesticated horse and was clearly identifiable as a large Roman military horse. (CHOYKE 2003, 214) Another interesting find was the scapula fragment from a red-deer.

The layer sequence observed in 2006 could be followed everywhere on the territory. (HÁRSHEGYI 2006, 270) It contained a water insulating yellow clayey, stone-powdery layer under the modern layers of building debris, followed by a grayish brown culture-bearing layer from the Roman period. An extremely compact, moist black layer appeared underneath the Roman culture-bearing level and contained a Roman-autochthonous Celtic find material. In a few test trenches (“E”-“F”-“G”), especially in the higher zone of the hillside, only the stone powdery bedrock could be found under the modern building debris layer because of heavy erosion.

The effects of the heavy erosion could be clearly illustrated in the foundation of house “A”: above the Roman layers where the remains of an extremely massive stone and mud slide were found. This landslide evidently washed away and shifted most of the later registered Roman walls. In this layer, Bronze Age hand-made and Late Roman glazed ceramic sherds were found mixed in equal proportion together. Another washed away wall fragment was found on the territory of the foundation of house “D”. This natural phenomenon washed away culture-bearing layers from higher areas on the hillside down to the excavation territory sometime after the AD 4th century.

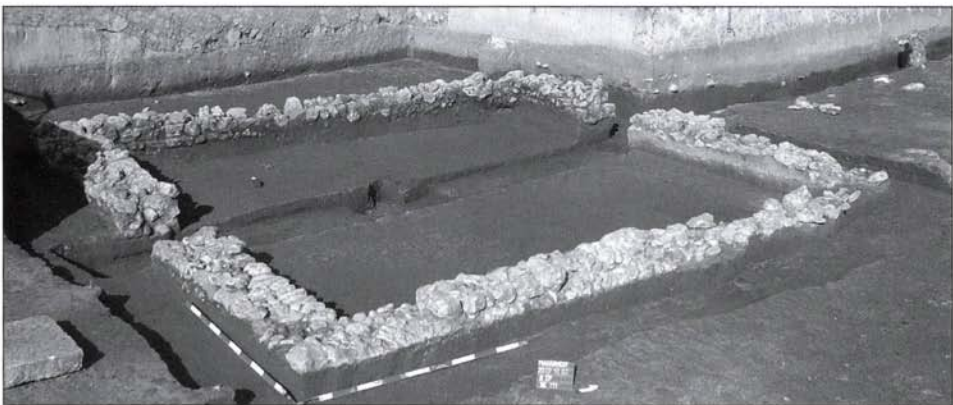
The continuation of the Roman period stone constructions (actually interpreted as enclosing walls) uncovered in 2006

A komoly eróziós hatás nyomait rendkívül szemléletes módon az „A” házalap esetében is megfigyelhettük. A római rétegek felett egy rendkívül masszív kő- és sárlaviná maradványait is megtaláltuk, amely jól láthatóan az itt később regisztrált római falak nagy részét elmosta, arrébb tolta. Ebben a rétegben egyaránt megtalálhatóak voltak a bronzkori kézzelformált és a késő római mázas kerámiaedények töredékei. Szintén elmosott faltöredékeket találtunk a „D” házalap területén is. Ez a természeti esemény, a domboldal magasabban fekvő területéről kutúrrétegeket mosott le a feltárás helyszínére, valamikor a Kr. u. 4. századot követő időszakban.

A 2006. évben feltárt római kori kőkonstrukciók (jelenleg kerítőfalakként értelmezzük őket) folytatása a 1296/6 Hrsz. telken minden házalap területén megfigyelhető volt. (2. kép) A kőfalak szerkezetének vizsgálatokor egyértelművé vált, hogy valószínűleg nem nagy távolságból idehozott (Katalin-hegy, Hárs-hegy), nagyméretű, megmunkálatlan kőtömbök kb. 1-1,5 m szélességben képezték az alapot, amelyre kisebb kövekből, talán sártapasztással húzták fel a felmenő falakat. Mészhabarcsó-

could be observed in the areas of all the house foundations on lot no. 1296/6. (Fig. 2) The examination of the structure of the stone walls made it clear that large, natural stone blocks transported here from what was probably a short distance (Katalin hill, Hárs hill) formed the foundation to a width of about 1-1.5 m on which the vertical walls were built from smaller stones, perhaps in conjunction with mud daub. No trace of limy mortar and plastering could be observed. Only small amounts of Roman building debris and a few bricks were found when the stones were cleaned. Based on the find material recovered from the stone constructions and their vicinity, these could have been used between the middle of the AD 2nd century and the AD 4th century. (e.g. a small silver coin of the Emperor Hadrian, a coin of Diocletian and an omega brooch were found). The system of the stone constructions and their complete ground plans are not yet clear.

In two cases (house foundation “B”), small, oval, sunken firing spaces with diameters of about 0.6 m were observed at a distance of circa 1 m from each other

3. kép: Római épület falmaradványai, Kr. u. 2-3. század
Fig. 3: Remains of a Roman Period building, AD 2nd-3rd c.

lásnak, vakolatnak semmilyen nyoma nem volt megfigyelhető. A kövek tisztításakor csak kis mennyiségben találtunk némi római építési törmelék, téglákat. A kőkonstrukciókból és a környezetükből származó leletanyag alapján ezeket valamikor a Kr. u. 2. század közepe – 4. században használhatták. (Hadrianus császár ezüstje, Diocletianus-érem, omega-fibula került elő.) A kőkonstrukciók rendszere és teljes alaprajza egyelőre nem világos.

Két ízben („B” házalap), közvetlenül a falak tövében, a fal omladékának elszedése után, kisméretű, földbemélyített, ovális, kb. 0,6 m átmérőjű tűztereket figyeltünk meg, egymástól kb. 1 m távolságra. Az egyikben rendkívül nagy mennyiségű világosszürke hamut találtunk.

A „B” házalap területén egy 7,5×7,5 m nagyságú, 60 cm falszélességű épület alsó 3-4 kősorát bontottuk ki. (3. kép) A falak tisztításakor megfigyelhető volt, hogy azok valamilyen külső, északi irányból érkező hatás következtében megcsúsztak, megcsavarodtak. Az építmény omladékában – többek között – barbotindíszes, Drag 54-típusú *terra sigillata* edényt, Iványi VIII-típusú (IVÁNYI 1935) háromlángú mécses töredékeit (4. kép) és Kr. u. 3. századi érmekeket találtunk. (5-6. kép) Az építményen belüli terület közepén egy kettétört, megmunkált mészkőtömböt bontottunk ki, kisebb kövekkel körberakva. Az egyik ilyen támasztókőről kiderült, hogy egy kisméretű (18×29×15 cm) homokkőből készült, vésett felirat nélküli oltár. Eredetileg valószínűleg festett *dedicatiója* lehetett. Nem kizárható, hogy másodlagos funkcióban került az épületbe. A nagyobb mészkőtömb esetleg valamilyen központi oszlopbázisként is értelmezhető. Az építményt a Kr. u. 2-3. században használhatták, és tájolása megegyezik a tőle kb. 22

4. kép: Háromlángú mécses a római kori épület omladékából, Kr. u. 2-3. század

Fig. 4: Three-nozzled oil lamp from the debris of the Roman Period building, AD 2nd-3rd c.

next to the walls after the clearing of the wall debris. One of them contained a large amount of light grey ash.

The lower 3-4 stone rows from a 7.5 m × 7.5 m building with 60 cm wide walls were unearthed on the territory of house foundation “B”. (Fig. 3) It could be observed during the cleaning of the walls that they had shifted and twisted as a consequence of an exterior impact from the north. The debris of the construction contained among other things, a barbotine-decorated Samian ware vessel of Drag 54 type, fragments of a three-nozzled lamp (Fig. 4) of Iványi VIII type (IVÁNYI 1935) and coins from the AD 3rd century (Figs. 5-6). A processed limestone block was found split into two in the center of the interior of the construction. The block was surrounded by smaller stones. One of these buttressing stones was a small (18 cm × 29 cm × 15 cm) sandstone altar without any engraved inscription. Originally, it must have had a painted dedication. It may also have been built into the building as part of

m-re keletre futó, észak–déli irányítású, római sóderes útfelülettel, melyet több házalap területén („B”, „E”, „C”) végigkísérhettünk.

Ebből a római járófelületből igen kevés maradt meg, valószínűleg eredetileg csak egy legfeljebb kétszer-háromszor megújított, völgyön átvezető útként funkcionált. A 2006. évben is már több helyen megfigyeltük, és egy esetben a kövek szóródása alapján esetleges szekérnyomokat is regisztrálni tudtunk. Néhány helyen nem is annyira az út, mint inkább az egykor mellette futó V alakú árok maradt meg a süppedős, vizes réti talajban, a bemosódás – feltöltődés következtében. A római út használati periódusa feltételezhetően korábbi, mint a nagy területet körbevevő kőfalak. Az út tájolása megegyezik a „B” házalapban feltárt kisméretű építményével, ellenben a nagyobb kőkonstrukciók vonalával kb. 45°-ot zár be, egy helyen pedig keresztezik egymást.

A terület történetéről annyit mindenképp elmondhatunk, hogy a késő LT D

secondary use of its raw material (*spolia*). The large limestone block can perhaps also be interpreted as a central column base. The construction was used in the AD 2nd-3rd centuries, and its orientation is identical to that of the north-south running Roman gravelly road surface running 22 m east of it, a phenomenon which could be followed on the territory of several house foundations (“B”, “E”, “C”).

Very little has been preserved from this Roman floor surface. Originally, it must have been a road leading through the valley and it was renewed two or three times at most. Wheel ruts had already been observed in 2006, and in a few cases, the distribution of the stones suggested their existence this year as well. In a few places it was not really the road itself, only the V-shaped ditch running alongside it that was preserved in the sinking, moist meadow soil as the result of sedimentation and washing-in of soil. The Roman road had probably been used in an earlier period than the stone walls that surrounded the

5. kép: Septimius Severus ezüst érme a római kori épület omladékából, Kr. u. 3. század eleje
Fig. 5: Silver coin of Septimius Severus from the debris of the Roman Period building, beginning of AD 3rd c.

6. kép: Iulia Maesa emlékére verett ezüst érme a római kori épület omladékából, Kr. u. 3. század eleje
Fig. 6: Silver coin depicting Iulia Maesa from the debris of the Roman Period building, beginning of AD 3rd c.

időszakot követően kimutatható római kori használata, a Kr. u. 2. század második negyedétől-közepétől a Kr. u. 4. században is. A Nagy Tibor által 1960-ban feltárt (BTM Adattár 501–77), Kr. u. 3. századi római temetkezések pontos lelőhelyét továbbra sem sikerült tisztázni.

Az ásatások során feltárt észak–déli irányú római út a Budai hegyek irányából ereszkedett a völgybe, ahol vélhetően becsatlakozott egy szélesebb, jelentősebb római útvonalba. Az úttal párhuzamosan állhatott az a kisméretű építmény, amelyben az oltárkövet találtuk. Nem zárható, hogy út menti állomáshelyként (őrtoronyként?) funkcionált. A széles, későbbi periódusra keltezhető kőfalak talán valamilyen, még fel nem tárt késő római településhez tartozhattak. A kutatások várhatóan a 2008. évben is folytatódnak.

Hárshegyi Piroška

Irodalom/References:

- CHOYKE 2003 – Choyke, A. M.: Animals and Roman lifeways in Aquincum. In: Zsidi, P. (Red.), *Forschungen in Aquincum 1969–2002. Aquincum Nostrum II*. 2. Budapest 2003, 210–232.
- HÁRSHEGYI 2006 – Hárshegyi P.: Budapest, XI. ker., Madárhegy (Budaörsi út Rupphegyi út. Aqfüz 13 (2007) 269–270.
- IVÁNYI 1935 – Iványi, D.: *Die pannonischen Lampen*. DissPann Ser. II. No. 2. Budapest 1935.

large territory. The orientation of the road is identical to that of the small construction unearthed in house foundation “B”, while it closes at an angle of about 45° with the line of the large stone construction and the two structures intersect with each other.

It can be definitely stated about the history of the territory that Roman period exploitation can be demonstrated after the late LT D period, and from the second quarter and middle of the AD 2nd century into the AD 4th century. The exact site of the AD 3rd century Roman burials uncovered by Tibor Nagy in 1960 (BTM Archives 501–77) could not be identified.

The north-south running road brought to light during the excavations descended into the valley from the Buda hills, where it probably joined a wider and more important Roman road. The small building in which the altar stone was found, stood in parallel to the road. It may have functioned as a way-station (watchtower?) on the road. The thick stone walls dating from a later period may have formed part of a late Roman settlement which has not yet been unearthed. The investigations are expected to continued in 2008.

Piroška Hárshegyi